

Садова Т. С.

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
аспірантка кафедри загальноправових дисциплін і міжнародного права

**ОСНОВНІ ОЗНАКИ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ:
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ**

На відміну від джерел міжнародного права в національному законодавстві України воєнним злочинам (далі – ВЗ) приділена невелика увага. Вони не виокремлені в єдину групу, а містяться в різних розділах Кримінального кодексу України (далі – ККУ). Тому актуальним

є факт виявлення основних ознак ВЗ для розуміння особливості та небезпечності цього виду злочинів.

Метою тез доповіді є виокремлення основних ознак ВЗ за національним законодавством України, порівнявши їх з ознаками ВЗ, що передбачаються у джерелах міжнародного права.

Дослідженням цієї проблеми займалися такі вчені як: Р. А. Адельханян, В. П. Базов, Г. Кібальник, С. П. Кучевська, М. І. Карпенко, В. М. Репецький та інші. Останній, зокрема, виділяє основні ознаки ВЗ в міжнародному праві, серед яких: 1) їх вчинення під час збройного конфлікту та наявність зв'язку з ним; 2) є серйозними порушеннями норм міжнародного гуманітарного права; 3) вчиняються комбатантами або особами, які можуть віддавати їм накази; 4) є посяганням на осіб, що знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права; 5) завжди вчиняються умисно або із грубої необережності [1, с. 122]. При цьому, не має значення характер збройного конфлікту, з яким протиправне діяння пов'язано, він може бути як міжнародний, так і не міжнародний. Своє підтвердження перша ознака знаходить в Елементах злочинів до Статуту МКС й відображена наступним чином: «Діяння відбулося в контексті збройного конфлікту та було пов'язане з ним».

Аналізуючи зміст статей 432, 433, 434, 435, 438, 439 ККУ, ми приходимо до висновку, що ВЗ відповідно до національного законодавства також притаманна така ознака як наявність збройного конфлікту. Оскільки в кожній з перелічених статей є посилання на воєнні дії, наприклад в статті 433 «Насильство над населенням у районі воєнних дій», відповідно до статті 438 «Порушення законів та звичаїв війни» злочин не можливо скоїти у мирний час, обов'язкова наявність війни, яка не можлива без збройного конфлікту. При цьому слід звернути увагу на те, що деякі ВЗ можуть мати триваючий характер, тому ВЗ можуть закінчитися навіть після припинення збройного конфлікту. Прикладом слугують такі злочини, які пов'язані з особами, що знаходяться під захистом міжнародного гуманітарного права, зокрема військовополонені.

В ККУ суб'єктом ВЗ вказаний військовослужбовець, окрім статті 439, в якій суб'єкт є загальним [2]. Тому на відміну від міжнародного підходу, в якому суб'єктами ВЗ є комбатанти, в національному – суб'єкт є як спеціальним, так і загальним. Стосовно ознаки суб'єктивної сторони, яку надає В. М. Репецький, в усіх складах ВЗ ККУ суб'єктивну сторону також складає умисел, окрім злочину, передбаченого статтею 434, недбале виконання обов'язків щодо хворих і поранених особами, на яких покладено їх лікування і піклування про них, за відсутності ознак більш тяжкого злочину, в цьому випадку є необережність. Отже, як і в міжнародному праві суб'єктивну сторону ВЗ складають умисел та необережність [2].

В праці З. Ф. Фаталієва «Поняття та основні характерні ознаки ВЗ» авторка знаходить ряд схожих ознак, притаманних цьому різновиду міжнародних злочинів. Окрім того, вказується, що вони вчиняються систематично або в широких масштабах [3]. В іншому випадку склад злочину можна кваліфікувати за національним законодавством, оскільки такі риси як системність та широкомасштабність підтверджують порушення глобальних інтересів людства та представляють загрозу міжнародному миру та безпеці та як наслідок таке правопорушення виявляється міжнародним злочином. Ця ознака закріплена також в Римському статуті з наданням альтернативи, зокрема воєнним злочинам є характерними великомасштабність або вчинення в рамках плану або політики. З точки зору кримінального законодавства України така ознака не притаманна ВЗ.

Деякі з вчених-міжнародників визначають об'єктом ВЗ світовий правопорядок як сукупність всіх юридичних благ і інтересів, визначених системою міжнародного права в цілому і охоронюваних міжнародним кримінальним правом; інтереси миру і безпеки людства; інтереси дотримання правил збройних конфліктів, надаючи характеристику багатооб'єктності [4, с. 105]. Стосовно національної доктрини, Кучевська С. П. виділяє об'єкт ВЗ – групу суспільних відносин щодо забезпечення миру, безпеки людства, міжнародного правопорядку [5, с. 93]. Натомість Карпенко М. І. виділяє такий об'єкт як суспільні відносини, що виникають з порядку несення або проходження військової служби [6, с. 23]. Ми згодні з виокремленням таких об'єктів, ґрунтуючись на національному законодавстві, оскільки ВЗ охоплюють декілька статей в розділі 19 ККУ, а саме ст. 432, 433, 434, 435 та в розділі 20 ККУ, зокрема ст. 438 та ст. 439. Об'єкти, вказані Кучевською С. П. та Карпенком М. І. відповідають змісту розділів 19 та 20 ККУ. Тому ВЗ як в міжнародному, так і в національному праві притаманна багатооб'єктність.

Такі ознаки ВЗ у міжнародному праві як вчинення лише комбатантами та системність або широкомасштабність не є характерними для ВЗ в національному праві України. Таким чином, основні ознаки ВЗ містяться в характеристиці їх складу. Ми вважаємо за потрібне виокремити такі наступні основні ознаки ВЗ за національним законодавством України: 1) наявність загального та спеціального суб'єкта; 2) завжди вчиняються умисно або із необережності; 3) їм притаманна багатооб'єктність; 4) вчинення під час збройного конфлікту.

Література

1. Репецький В. М., Лисик В. М. Поняття та ознаки воєнних злочинів. Альманах міжнародного права. Одеса, 2009. № 1. С. 120–125

2. Коментар до Кримінального Кодексу України. URL: <http://legalexpert.in.ua/komkodeks/uk.html> (дата звернення: 25.04.2019).
3. Фаталиев З. Ф. Понятие и основные характерные черты военных преступлений. URL: <http://www.law.edu.ru/doc/document.asp?docID=1339624> (дата обращения: 25.04.2019).
4. Адельханян Р. А. Военные преступления как преступления против мира и безопасности человечества: дис. ... д. ю. н.: 12.00.08. Москва, 2003. 430 с.
5. Кучевська С. П. Проблеми гармонізації законодавства України про кримінальну відповідальність та Статуту Міжнародного кримінального суду: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2008. 313 с.
6. Карпенко М. І. Військові злочини: характеристика, методика розслідування та запобігання: посібник/ за заг. ред. В. К. Матвійчука. Київ: Дакор, 2013. 472 с.